

lyek természetes következménye a gyermekre vonatkozó mindenféle kérdés iránti érdeklődés felébresztése.

Úgy véljük, a liceum sorsát nem az dönti majd el: hogyan fogadják a szervező törvényt, bár ez is hatással van a törvény végrehajtóinak lelkére, hanem az: hogyan végzik benne a munkát azok, akikre a törvény a *nevelést* bízta. A liceum tanárai tanítóképző-intézeti tanárok, akiknek eddig is az volt a feladatuk, hogy növendékeik figyelmét az emberekkel és különösképpen fejletlen emberekkel való törődésre, bánásmódra irányítsák, erre bennük hivatásérzést keltsenek. A liceum sokféle életpálya felé vezeti növendékeit; nem lehet kételkednünk, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok ugyanezt a hozzájuknőtt szellemet érvényesítik a liceumban is, azaz nem hiányzik majd a liceumi nevelést végzők lelkéből a tanítói hivatásra való előkészülést elősegítő szándék és akarat.

Roppant nevezetes érdekek fűződnek ahhoz, hogy a liceum igazi nemzeti középiskolává váljék, e tekintetben jelentősége a beléjáró növendékek számával arányosan nő. Ha az új iskolát megtölti a nevelői gondolkodás szelleme s ez átsugárzik a különböző gyakorlati életpályákra kiáramló fiatalság lelkébe, fokozatosan közelebbjuthatunk minden nevelő eszményéhez: egyetemes nevelői gondolkodás kialakulásához. Ezért van arra szükség, hogy ez az iskola sok magyar iskolája legyen. A magyar nőnevelés is megoldáshoz jut és a nemzet fiainak gyakorlati életpályák felé vezetése az egészséges politika útján: neveléssel megy végbe. Ennek eredményét meglátni idő kell, mint mindenhez, amikor a nevelés gyümölcseiről van szó, de a belátásához már itt az idő, hogy végre eltüntessük a régi, keserű panaszt: nem vagyunk képesek messzi célért dolgozni.

Juhász Béla.

A ponyvakérdés

A szülői ház és az iskola mellett, mint hatalmas nevelő tényező, mindig ott állott az utca a maga, sokszor éppen nem kívánatos hatásaival. A nevelők, elsősorban a hivatásos pedagógusok mai nemzedékének szemé előtt azonban egy újabb nevelői nagyhatalom nőtt fel: az ifjúsági irodalom. A XX. században az irodalom olyan nagyhatalom lett, hogy hatása alól a társadalom egyetlen rétege sem vonhatta ki magát. Ezzel kapcsolatban minden emberréteg érdeklődési köre megnövekedett. Ez a megállapítás természetesen az ifjúságra is vonatkozik. Az új helyzet új gondok elé állította a nevelőket, új problémák vetődtek fel s ezek egy része még ma is megoldásra vár.

Van ezzel az irodalommal kapcsolatos kérdéseknek egy olyan ága

is, amely elé nem illik oda az „ifjúsági“ jelző s mégis fontos, sőt életbevágóan fontos, hogy szembe nézzünk vele.

Az irodalom, beleértve a színházi- és mozi-irodalmat is, kezdetben a szellemileg, értelmileg magas színvonalon álló, aránylag kicsiny társadalmi réteg nemes csemegéje volt. Magasabb eszmei és erkölcsi célok szolgálatában állott, kiművelt szellemek nemes és felemelő szórakozásaként.

Ne érezzen senki vádat a szavaimból, midőn azt mondom, hogy amint az irodalom megkezdte a mind szélesebb és szélesebb társadalmi rétegek meghódítását, akként szállt fokozatosan lejjebb-lejjebb eszmei és erkölcsi magaslatairól. Ez tulajdonképpen természetes folyamat, a szellemileg kevésbé művelt szélesebb körök felvevőképességéhez alkalmazkodni kellett. Közben azonban az írók és kiadók egy része rájött arra, hogy ez az irodalomterjesztés a nemzetnevelés nemes hivatása mellett jó üzlet is. S e felismerés után pár év kérdése volt csupán és az üzlet legázolta az irodalmat. Elkezdtek ontani a rotációs gépek a sok írott holmit, amely már az irodalom nevet nem érdemli meg, mert nem művészet, mert nincs benne lélek, nemesítő mag, de izgalmas, olcsó és így sok fogy belőlük.

Megszületett az a „műfaj“, amit ma köznyelven ponyvának nevezünk.

Nyugodt lélekkel merem állítani, hogy középiskolai ifjúságunk alsó hat osztályának növendékei olvasnivalójukat 50 %-ban a „ponyvaregényekből“ kerítik. Felvetődik a kérdés, hogy mi lehet ennek az oka? Sok oka van. Olvassák

- a) mert olcsó,
- b) mert izgalmas,
- c) mert a tanárok ellene beszélnek,
- d) mert nem jutnak elég más könyvhöz és
- e) mert a szülők (többszörműve) nem törődnek vele.

Nézzük sorra ezeket az okokat:

a) Olcsóságuk valóban lehetővé teszi, hogy a kis zsebpénzü diák is megszerezze. Nem is beszélve arról, hogy mindig rendelkezésre állnak, mert zsebben kényelmesen elférnek, nem nehezek, lehet cserélni más pajtással a már kiolvasottakat.

b) Izgalmasak. Nincsenek bennük hosszú leírások. Esemény eseményt követ; még hozzá milyen események: lövöldözés, gyilkosság, üldözés, természeti katasztrófák, kémkedés, váratlan meglepetések, fantasztikus testi teljesítmények, stb., stb. Igaz, hogy mind egy kaptafára megy, de az a sok izgalomban észre sem vevődik. Igaz, hogy az események bennük sokszor fantasztikusan, máskor bután valószínűtlenek, de hiszen nem is a gondolkodó értelem, hanem a vadul feltűzött fantázia számára íródtak.

c) A tanárok ellene beszélnek; ez már magában véve is csábít az olvasásukra. Minden édes, ami tilos, amit a „hivatalos hatalom“ nem jó szemmel néz. Felvetődik tehát a kérdés: talán nézzünk hát el az egész felett s tiltó szóval ne tegyük még kíváncsiabbá a csemegét. Ennél a pontnál meg kell egy kicsit állnunk. Ha végignézzük eze-

ket a tucatjával termő füzeteket és könyvecskéket, azt látjuk, hogy alig akad köztük olyan, amely erkölcsi szempontból súlyosabban kifogásolható lenne. Rendszerint egyszerű kis történetek, látható erőfeszítéssel összebonyolítva, a végén azonban mind happy-enddel végződik, győz a társadalmi rend és — nevezzük így — az erkölcsi jó. Mi az tehát, amit kifogásolunk bennük? Elsősorban az, hogy teljesen értéktelenek, így az olvasásukra szánt idő nemcsak hogy kárbavész, de elveszik az időt és kedvet az értékesebb olvasnivalóktól. Másodszor pedig kifogásoljuk olvasásukat azért, mert az esztétikai ízlés kifejlődését károsan befolyásolják s a gyermeki fantázia állandó izgatásával a figyelmet károsítják, esetleg az akaratot nem kívánatos irányban fejlesztik. (Fiatalkori bűnözés.) — Érdekes, hogy a felsőbb osztályok tanulói már nagyrészt úgy emlegetik ezeket a sajtótermékeket, hogy „vacak ponyva”, tehát kezdenek tudatára ébredni azok értéktelenségének, nem tapasztalom azonban, hogy ennek következményeit le is vonják.

De van még egy ok, ami miatt nem kívánatos ezeknek a füzeteknek az olvasása. Ha elvétele is, de mégis akad ezek közt, különösen a valamivel drágább fajták között (30 fill.—1 P.-ig) olyan is, mely olvasói fantáziáját nem a sport, vagy rablókalandok izgalmaival, hanem a szexualitás izgalmaival akarja felcsigázni. Mondanom sem kell, hogy ebben a kérdésben mi a nevelő álláspontja.

Nem helyezkedhetünk tehát a nemtörődés álláspontjára, annak ellenére sem, hogy a tilalom bizonyos mértékig megédesíti a „gyümölcs” ízét.

d) Tovább menve, valóban az a mai helyzet, hogy ifjúságunk nem jut elég, nevelési szempontból is megfelelő könyvhöz. Ennek egyik fő oka az, hogy az iskolai ifjúsági könyvtáraknak aránylag kevés anyagi alap áll rendelkezésére s a könyvtár számára beszerezhető könyvek jegyzéke sem elég rugalmas ahhoz, hogy az irodalmi termeléshez megfelelően alakulni tudjon. Arról természetesen még kevésbé lehet szó, hogy a szülők annyi könyvet vegyenek, amennyi kielégíti a gyermek olvasási éhségét. A nyilvános kölcsönkönyvtárak nem-igen foglalkoznak ifjúsági könyvekkel s ez jó is, mert igen nehéz lenne megfelelő ellenőrzésről gondoskodni, a nélkül pedig nagyon kérdéses lenne működésük hatása.

e) Végül — s ez nem akar egyetemleges vád lenni — igen sok családban nem ellenőrzik megfelelően, hogy mit olvas a gyermek. Sőt olykor maguk a szülők mutatnak rossz példát, ők szerzik, hozzák és olvassák ezeket a fércmunkákat. Az iskola természetesen hiába küzd az ilyen értéktelen olvasmányok ellen, ha a szülők nem állnak éberan mellette, vagy esetleg épen nemtörődömséggel, rossz példával ellenkező irányú hatást gyakorolnak.

Hogyan lehetne ezt a kérdést megoldani? A legcélravezetőbb megoldás az, ha megteremtjük a jó könyvek számára is azokat a körülményeket, amelyek lehetővé tették, hogy a füzetes ponyvaregények ennyire elterjedjenek. E körülményeket 3 pontba foglalhatjuk: 1. megfelelően érdekes tartalom, 2. olcsó ár és 3. hozzáférhetési lehetőség.

1. Az első kérdés nem problémátikus. A régebbi és újabb ifjú-

sági könyvek között is igen sok az olyan, amely az ifjúság megítélése szerint is, érdekességben felveszi a versenyt a „ponyvákkal“, sőt felülmulja azokat (May K. és Verne könyvei, stb.)

2. Sokkal nehezebb kérdés az olcsó ár! A könyvpiacon sok ú. n. olcsó, filléres, stb. kiadású ifjúsági könyv van s ezek önmagukban véve nem drágák (0.98 – 2.50 P.-ig), de ahhoz drágák, hogy pl. a szülő megfelelő mennyiségben ilyenrel lássa el gyermekét. Valami sokkal radikálisabb megoldás kellene. Pl. a mai 10 filléres regényekhez, vagy még inkább a 24–28 filléresekhez hasonló füzetek alakjában kellene nagy tömegben piacra dobni az *értékes* ifjúsági irodalomnak azokat a termékeit, amelyeket szerzői jog, vagy más anyagi kötelezettség nem terhel. Ha egy-egy regény nem fér el egy ilyen füzetben, folytatólagosan több füzetben lehetne kiadni. Hangsúlyozom, hogy ezt az ötletet magam sem tartom tökéletes megoldásnak, mert mellette szól ugyan sok érv, de elene is súlyos dolgokat lehet felsorolni.

Mellette szól az, hogy így olcsó, könnyen hozzáférhető lenne, külső alakjánál fogva meg lenne az a vonzó hatása, ami a ponyváknak megvan az ifjúságra s elterjedésük talán jobb irányba terelné az ilyes dolgokat olvasgató ifjúság izlését is. — De ellene szól minden. Pl. az, hogy az esztétikai izlés fejlesztését a könyv nemcsak a jóságával, hanem a szépségével is szolgálja. A fejlett izlésű ember szívesebben olvassa a jó könyvet akkor, ha annak külső kiállítása is szép s erre kell nevelni az ifjúságot is. Ami pedig a füzetes regények kiállításának szépségét illeti, arról jobb nem beszélni. A zsebben hordott és kézről-kézre adott füzetek egészségügyi szempontból is kifogásolhatók s ugyancsak az egészségügyi kérdéshez tartozik az is, hogy az ilyen füzetek rossz, sárgás színű papírukkal és többnyire igen apró betűikkel nincsenek hasznára a szemnek. Meg lehetne még említeni, hogy alakjuknál és terjedelmüknél fogva az ilyen füzetek igen csábítóak arra, hogy tanítási órák alatt titokban előkerüljenek. Láthatjuk, hogy sok nehézség van e téren, de az kétségtelen, hogy míg ezt a kérdést meg nem oldjuk, az olcsó ár kérdését, úgy hogy nevelők és kiadók összeülnek valami megoldást találni, addig a helyzet javulása nem várható, mert ezzel van legjobban összefüggésben a harmadik kérdés,

3. a hozzáférhetőség kérdése is. Az olcsó könyvből a szülő is, az iskola is többet tud beszerezni. Az ifjúsági könyvtárak számára beszerezhető könyvek jegyzékét is gyakran kell a termelésnek megfelelően bővíteni s álljon a könyvtár elegendő gyakran a növendékek rendelkezésére. Itt meg kell említenem, hogy vannak egyes iskolák, ahol az a szokás, hogy csak a jó tanulók kaphatnak könyvet az ifjúsági könyvtárból, a gyenge tanulók nem. Ennek az intézkedésnek bizonyára az az elgondolás az oka, hogy a rossz tanuló — nem kapván könyvet — unalmában ráfanyalodik a tanulásra. Naív nevelői elképzelés! Szerez magának máshonnan olvasnivalót, olyat, ami könnyen megszerezhető, vagyis füzetes regényt. S így ez az intézkedés lehetővé teszi, hogy jó könyvhöz csak a jó tanuló juthat hozzá, a rossz tanuló pedig szerez olyat, amelyet tud.

De a ponyvakérdés nemcsak a könyvre vonatkozik, hanem a szín-

házra és a mozira is. A színház esti előadásai és magasabb helyárai révén nem annyira hozzáférhető, mint a mozi. Azt pedig minden — csak közepes jó ízléssel rendelkező — felnőtt ember is tudja, hogy a mozidarabok egy tekintélyes % -a még értéktelenebb, mint a füzetes regények s a mellett sokszor a meztelenség kultuszának szolgálatában állanak. Azt is tudjuk, hogy a mozilátogatás, ha nem is vetekedhet az olvasási lázzal, mégis igen kíváncsi dolog a legtöbb gyerek előtt. Nem is lehet úgy megoldani ezt a kérdést, hogy egyszerűen eltiltjuk a gyermeket a mozi látogatásától: kérdéses, hogy mi lenne az eredménye az ilyen tilalomnak. En azt hiszem, jobb megoldás lenne mindkét félre, a mozira és az iskolára is, ha minden új darab első előadásaira kapna a tanári testület a mozgó színház igazgatóságától egy jegyet, mellyel a vállalkozó vagy kijelölt tanár megnézné a darabot s ha azt megfelelőnek találja, a nélkül, hogy propagandát csinálna annak, felhívna rá az ifjúság figyelmét. Olyan helyen, ahol több mozi és több iskola van, megoszolna a dolog az iskolák és a mozik között s az egyes intézetek tanári testülete mindig értesítené egymást a mozidarabokkal kapcsolatban szerzett véleményéről. Ma ugyanis az a helyzet, hogy a legtöbb tanár anyagi és időbeli okok miatt csak kevés mozidarabot lát, a nem látott darabok megnézésére pedig vagy másoktól hallott, esetleg újságból olvasott vélemény alapján engedi el a kérezkedő diákot, vagy pedig igen lelkiismeretes akarván lenni, nem engedi el. Az eredmény egyik esetben sem biztos. A művészi szempontból legkifogás alacsonyabb darab is lehet nevelési szempontból nem megfelelő, a mások véleménye, a nem nevelőké tehát nem elég döntő, a soha el nem engedett diák pedig rátér a törvénytelen útra s megkockáztatja az engedély nélküli elmenést.

Röviden összefoglalva: a ponyvairodalom és az ifjúság mai viszonya nevelési szempontból tarthatatlan. A megfelelő nevelés pedig ma már nemcsak a szülők és a nevelői rend érdeke és feladata, hanem nemzeti, fontos nemzeti érdek s minden felnőtt és minden társadalmi réteg kötelessége. Akinek foglalkozása tehát alakító hatással van az ifjúságra, annak felelősséget kell éreznie munkája eme hatásaért s minden erkölcsi és anyagi áldozatot meg kell hoznia, hogy a hivatásos nevelőkkel együtt dolgozva munkája az ifjúság lelkét nemesítő hatású legyen. Össze kell ülni minden illetékesnek a zöldasztal köré, hogy a megfelelő megoldás kibontakozhasson s végre komoly lépés történjen a ponyvakérdésben. A nemzet jövője kívánja ezt.

Darvas Andor.

Szabadon portyázó vándordiókok dűlása

I. Az 1935: VI. t. c. végrehajtására kiadott Utasítás a tanár teljes tudását, annak tökéletesítését, lelki és szellemi értékeinek gyarapítását kívánja meg a jobb eredmény céljából. Ebben az 1936. évi Utasításban